

спілкуватися з однолітками впевнено, на рівних, позбулися комплексу неповноцінності, а ті, які пересувалися лише у ходунах, почали ходити самостійно.

Як свідчить аналіз діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів, пошуки шляхів формування інноваційного освітнього середовища школи мають нині два напрями. По-перше, він частіше реставраційний, на основі отримання школою нового статусу – лицей, гімназія, коледж тощо і відповідного формування інституційного освітнього середовища. По-друге, нетрадиційний (авторський), з урахуванням інтегративного, культуротворчого, компетентнісного і природовідповідного підходів. Пріоритетними напрями формування особистісно зорієнтованого освітнього середовища є гуманізація, екологізація і інтеграція.

Література

1. Битянова М. Р. Работа с ребенком в образовательной среде: решение задач и проблем развития : научно-методическое пособие для психологов и педагогов / М.Р. Битянова. – М. : МГППУ, 2006. – 96 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України . – 2002. – № 33. 23 квітня. – С. 4-6.
3. Проданов И. И. Исследование путей управления профессионализмом учителя в инновационной системе образования региона / И.И. Проданов. – СПб. Узд-во РПУ им. А. И. Герцена, 1998. – 239 с.
4. Фрумін І. Д. Образовательное пространство как пространство развития / И.Д. Фрумін, Б.Д. Эльконин // Вопросы психологии. – 1993. – №1. – С. 24 – 32.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2010 р.

Я. В. Топорівська

*асистент каф. музикознавства, методики музичного виховання та вокально-хорових дисциплін,
Тернопільський НПУ ім. В. Гнатюка*

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті на основі діагностики розглядається проблема вдосконалення підготовки майбутнього педагога музики і проаналізований рівень підготовки майбутніх вчителів музики до використання комп'ютерних технологій в професійній діяльності.

Ключові слова: комп'ютерна техніка, комп'ютеризація, комп'ютерна грамотність, музична педагогіка.

В статье на основе диагностики рассматривается проблема совершенствования подготовки будущего учителя музыки и проанализирован уровень подготовки будущих учителей музыки к использованию компьютерных технологий в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: компьютерная техника, компьютеризация, компьютерная грамотность, музыкальная педагогика.

On the basis of diagnostics, the training improvement problem of a future teacher of Music has been depicted in the article. The level of preparation of future teachers of Music to the usage of computer technologies in their professional activity has been analyzed.

Keywords: the computer technics, a computerisation, computer literacy, musical pedagogics.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та професійній діяльності. Система освіти не може стояти осторонь новітніх процесів, тому використання комп'ютерних технологій у навчанні та вихованні сучасної молоді стає необхідною умовою у процесі оновлення змісту і структури навчання.

Комп'ютерна грамотність є компонентом професійної компетентності, необхідною умовою ефективності професійно-педагогічної діяльності вчителя музики в сучасних умовах. Майбутньому вчителю музики необхідно уміти користуватися електронними ресурсами з тим, щоб у майбутній професійній діяльності забезпечити формування елементарних навичок роботи з електронним підручником у своїх учнів, забезпечити відповідний методичний рівень викладання свого предмету.

Аналіз публікацій і досліджень. В умовах широкого використання засобів сучасних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі значно зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, обсягу його знань, рівня загальної культури, мови тощо. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів передбачає конструювання цілісної науково-методичної системи, яка здатна реформувати його концептуальні, структурно-змістові, технологічні та організаційно-дидактичні засади.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблемі теоретичних та методичних аспектів формування професійної готовності приділяється значна увага. Проблеми підготовки педагогічних кадрів розглянуті у працях Ф. Гоноболіна, Н. Кузьміної, В. Сластеніна, А. Щербакова та ін. Проблеми професійної підготовки студентів у процесі формування особистості майбутнього вчителя розглядалися у дослідженнях О. Абдуліної, А. Піскунова. І. Радченко, В. Сластеніна та ін. Питання професійної підготовки педагога мистецького профілю висвітлено в працях Л. Арчажнікової, Л. Кондрацької, Б. Бриліна, В. Бутенка,

О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін.

До аналізу новітніх технологій звертається ряд науковців-дослідників (І. Дмитрик, М. Кларін, А. Нісімчук, О. Пехота, Г. Селевко). Важливе місце серед новітніх технологій займають комп'ютерні технології, які мають значні перспективи застосування у навчанні, зокрема на уроках музики. Між технічною розробкою певного засобу передачі інформації та її використанням у навчальному процесі лежить не тільки період складних проектно-технічних розробок, її промислового оволодіння і масового виробництва, але і більш складний період професійно-педагогічного освоєння нової техніки, її можливостей та специфіки.

Нові завдання навчання потребують змін функцій технічних і комп'ютерних засобів, нового ставлення викладачів до навчальної техніки та технологій. Впровадження технологій у сферу освіти сприяє розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання, які, у свою чергу, створюють умови для процесу оновлення в галузі підготовки майбутніх учителів музики.

Мета статті – висвітлити основні прийоми підготовки майбутніх фахівців музичної педагогіки до використання комп'ютерної техніки у професійній діяльності та діагностувати рівень означеної готовності на прикладі студентів молодших курсів Інституту мистецтв ТНПУ імені В.Гнатюка.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні вдосконалення професійної підготовки вчителя музики неможливе поза впровадженням комп'ютерних технологій, які відкривають нові можливості для педагогіки мистецтва, поліхудожнього виховання школярів.

У процесі дослідження виявлено, що для вирішення цього складного, але актуального завдання необхідним є пошук та обґрунтування способів модернізації змістових і процесуальних компонентів системи підготовки майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Сучасні проблеми, зокрема формування мотивації та пізнавального інтересу, встановлення раціонального, педагогічно виправданого діалогового спілкування студентів з комп'ютером, є надзвичайно важливими. На всіх етапах отримання й засвоєння навчальної інформації, поєднання індивідуальних, групових і колективних форм та методів комп'ютерного навчання ефективна роль належить якісно новій організації пізнавальної діяльності, контролю й самоконтролю, формуванню творчих здібностей студентів у процесі застосування комп'ютерних технологій, виробленню оптимальних шляхів поєднання традиційних і нових інформаційно-освітніх технологій навчання.

С. Сисоева зазначає, що сьогодні спостерігається тенденція суттєвого збільшення обсягів знань, умінь і навичок, які необхідні фахівцю, хоча термін його професійної підготовки залишається незмінний, а в деяких

випадках навіть менший. Розв'язання означеної суперечності дослідниця бачить у підвищенні ефективності організації навчального процесу в професійних закладах освіти, «спрямованості його на розвиток тих особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця, які сприяють його творчій, самостійній діяльності, успішній адаптації до нових соціально-економічних реалій». С. Сисоева стверджує, що «комп'ютерні навчальні та контролюючі програми як програмні засоби навчального призначення дають можливість: індивідуалізувати та диференціювати процес навчання; здійснювати контроль та організувати самоконтроль; налагодити зворотній зв'язок; моделювати процеси та явища; проводити лабораторні і практичні заняття у віртуальній реальності; посилити мотивацію до навчання» [6, с. 94].

У різних напрямках вищої музичної освіти, зокрема, і в професійній підготовці вчителів музики загальноосвітніх шкіл постає проблема підготовки педагогів до використання комп'ютерних технологій, причому така підготовка повинна ґрунтуватися на формуванні компетентного фахівця, який володів би глибокими теоретичними знаннями, сучасними методиками навчання, міг здійснювати дослідно-експериментальну роботу, використовуючи при цьому комп'ютерні технології.

Так, у наш час засобами персонального комп'ютера композитор та музикознавець мають можливість індивідуально створити чи озвучити, аранжувати музичний твір. Комп'ютерні технології дають можливість скомпонувати свій твір не тільки на рівні створення нотного тексту, а і на рівні його виконання, використовуючи сучасні програми звукового синтезу [5].

На думку О.Гумінської, «кожен учитель сьогодні має здійснювати комп'ютерну самоосвіту, застосувати комп'ютер для полегшення своєї праці, економії часу та підвищення якості освіти як ТЗН. Учитель музичного мистецтва має опанувати програму роботи з текстом (Microsoft Word), програму запису звука Audio CD (Ahead Nero), програму нотного набору та верстки музичного тексту (Finale), програми запису та обробки звука (Adobe Audition, Sound Forge), програму підготовки презентаційної графіки (Microsoft Power Point)» [2, с. 21].

У дослідженні А. Кравцової [3, с.144] наголошується на тому, що підготовка вчителів у галузі використання інформаційних і телекомунікаційних технологій повинна спрямовуватися не тільки і не стільки на те, щоб підготувати компетентних користувачів ІТ, а головне на вивчення вчителями питань, пов'язаних з використанням цих технологій у педагогічній науці та практиці.

Компонентами готовності до педагогічної діяльності є професійна самосвідомість, ставлення до діяльності, чи настанова, мотиви, знання про предмет та способи діяльності, навички і вміння їх практичного втілення, а також професійно значущі якості особистості. Готовність – це цілісне

інтегроване утворення особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибіркову прогножуючу мобілізаційність у момент її включення в діяльність певної спрямованості [4].

Структура готовності до професійної діяльності, на думку Л.Гончаренко складається з таких компонентів: мотиваційний – позитивне ставлення до певного виду діяльності, бажання ним займатись; когнітивний – наявність необхідних знань, уявлень; гностичний – володіння способами та прийомами, необхідними в цьому виді діяльності; емоційно-вольовий – самоконтроль, здатність відчувати задоволення від роботи; оцінний – самооцінка своєї професійної діяльності [1, с. 139].

Окреслюючи теоретичні засади нашого дослідження виявлено, що підготовка фахівців для здійснення завдань музичної освіти в нових умовах суспільного розвитку потребує систематичного й послідовного оновлення засобів удосконалення професійного навчання, винайдення й розробки нових, відповідних часу, підходів. Актуальною є потреба у забезпеченні кадрами, які мають високий рівень культури в цілому і педагогічної та інформаційної зокрема. Аналіз матеріалів наукових досліджень, анкетування викладачів і студентів вищих педагогічних закладів освіти, вчителів музики загальноосвітніх шкіл та узагальнення власного практичного досвіду дають підстави охарактеризувати сучасний стан використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі такими ознаками:

- комп'ютер рідко використовується для підготовки й проведення занять або не використовується взагалі;
- навчальні матеріали, які накопичуються у тієї незначної кількості вчителів музики, що використовують комп'ютерні технології у своїй професійній діяльності, є не доступними для широкого кола педагогів;
- вчитель володіє ефективною методикою навчання предмету, проте не вміє це зробити із використанням комп'ютерних технологій, оскільки у нього відсутні знання та вміння у використанні цих технологій у професійній діяльності;
- відсутність якісного програмного забезпечення, ігнорування специфіки методики музичного виховання у розробці навчальних програм.

Підготовка студентів до застосування комп'ютерних технологій у професійно-педагогічній діяльності, результатом якої є готовність до даного виду професійної діяльності, здійснюється у процесі загальної професійної підготовки і має спільні з нею компоненти. Структура готовності майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності складається з мотиваційного, змістового, компетентнісного та рефлексивно-креативного компонентів.

Отже, метою констатувального етапу нашого дослідження було виявлення стану готовності майбутніх фахівців у галузі музичної педагогіки до використання комп'ютерної техніки у професійній

діяльності.

Завдання підготовки вчителя до застосування комп'ютерних технологій в освіті відображена у планах навчального процесу Інституту мистецтв у таких дисциплінах: «Сучасні інформаційні технології» у загальноосвітньому блоці дисциплін, «Освітні технології» у психолого-педагогічному блоці дисциплін, «Комп'ютерне інструментування» та ТЗН у блоці дисциплін за вибором у плані навчального процесу кваліфікаційного рівня «Бакалавр», терміном навчання 4 роки. У навчальному плані кваліфікаційного рівня «Бакалавр», терміном навчання 2 роки (на базі педагогічних та музичних училищ) – це «Нові інформаційні технології» у загальноосвітньому блоці дисциплін. У навчальному плані освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» у блоці фундаментальної, гуманітарної, соціально-економічної та психолого-педагогічної підготовки – це дисципліна «Комп'ютерні інформаційні технології в освіті, науці» та «Комп'ютерне інструментування музичних творів» у вибіркових навчальних дисциплінах.

Майбутні вчителі музики гостро відчують необхідність активного використання в процесі своєї професійної підготовки комп'ютерних технологій, прагнуть брати участь у різноманітних формах використання комп'ютерних програм з метою набуття необхідних теоретичних знань, оволодіння способами практичної і творчої діяльності.

Серед основних методів вивчення реального стану готовності майбутніх вчителів музики нами використовувалися методи спостереження, бесіди, анкетування, вивчення продуктів діяльності, тестування. В рамках статті наведемо приклад анкетування. Розроблена нами анкета з дослідження рівня підготовки студентів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності налічує 14 запитань, розділених на 3 блоки.

До першого блоку увійшли запитання, які стосуються загального рівня володіння персональним комп'ютером («Чи маєте Ви досвід практичної роботи з комп'ютером?» (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), «Чи вмієте Ви працювати з текстовими редакторами?» (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), «Чи працювали Ви з мультимедійними програмами?» (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), «Як часто Ви працюєте в мережі Internet?» (Часто, періодично, рідко – необхідне підкреслити), «Які засоби комп'ютерних технологій (ПК (персональний комп'ютер), ППЗ (програмні педагогічні засоби), мультимедійний проектор) викликають у Вас труднощі при використанні?» (Напишіть).

Запитання другого блоку стосувалися розуміння перспектив і проблем використання персонального комп'ютера у навчально-пізнавальній діяльності («Який вплив, на Вашу думку, комп'ютерних технологій на підвищення ефективності навчального процесу?» (Позитивний, негативний, нейтральний – необхідне підкреслити), «Як Ви

оцінюєте власний рівень використання комп'ютерних технологій в навчанні?» (Високий, достатній, низький, дуже низький – необхідне підкреслити), «Які комп'ютерні програми Ви використовуєте під час виконання навчальних завдань?» (Напишіть).

До третього блоку ми включили запитання, які дозволяють охарактеризувати рівень освідомленості майбутнього вчителя музики щодо можливостей застосування комп'ютерних технологій на уроках мистецтва («Чи сформоване у Вас бажання використовувати комп'ютерні технології на уроках музичного мистецтва?» (Так, ні – необхідне підкреслити), «Яким є Ваше ставлення до спілкування з мистецтвом за допомогою комп'ютерних засобів?» (Позитивне, негативне, не знаю – підкреслити необхідне), «Що Ви пропонуєте зробити у вищій школі для ефективного використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності?» (Напишіть), «Чи вважаєте Ви наявність комп'ютерних умінь майбутнього вчителя музики обов'язковою і необхідною умовою його ефективною творчої педагогічної діяльності?» (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), «В яких видах музичної діяльності та етапах уроку, на Вашу думку, доцільно використовувати комп'ютерні технології?» (Слухання музики, створення імпровізації різного виду, вивчення та перевірка засвоєння музично-історичної інформації, музично-теоретичних категорій та понять, музично-ритмічна діяльність) (Напишіть), «Які засоби навчання (наочність, комп'ютер, навчальна книга) можуть ефективно забезпечити синтез різних видів мистецтва на уроках музики?» (Необхідне підкреслити).

Під час анкетування з дослідження рівня підготовки студентів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності студентів 1 курсу Інституту мистецтв виявлено, зокрема, що у більшості студентів є певний практичний досвід роботи з комп'ютером, студенти вміють працювати з текстовими редакторами, користуватися мережею Інтернет. Водночас, більшість студентів не використовували мультимедійні програми у своїй навчальній діяльності, не наводять прикладів їх використання у діяльності своїх колишніх вчителів. Так, у відповіді на запитання: «Що ви пропонуєте зробити у вищій школі для ефективного використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності?», студенти просять надати «точну і доцільну інформацію щодо використання різних програм, практичні завдання». На запитання «Чи сформоване у Вас бажання використовувати комп'ютерні технології на уроках музичного мистецтва?», більша частина студентів відповіла «Так».

За підсумками ознайомлення з науково-теоретичним та практичним досвідом середніх і вищих навчальних закладів щодо використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності, аналітичної роботи щодо результатів констатувального експерименту ми дійшли висновків, що підготовка майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності буде успішною, якщо:

- здійснювати процес формування готовності до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності з урахуванням психолого-педагогічних та дидактичних особливостей проведення уроків музики з використанням комп'ютерних технологій на різних етапах навчання у загальноосвітній школі;

- здійснювати підготовку майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій поетапно;

- формувати у майбутнього вчителя музики мотивовану потребу у використанні комп'ютерних технологій у професійній діяльності для творчого професійного вдосконалення.

Висновки. Аналіз рівня підготовки вчителя дає можливість зробити висновок про те, що найактуальнішою проблемою сучасної освіти в Україні є формування професійних якостей майбутніх педагогів, формування їхньої професійної компетенції. Від того, як учитель підготовлений до професійної діяльності, як оволодів вміннями варіювати сучасні педагогічні технології, залежить його професійне становлення й самовизначення. Однак, професійна підготовка вчителя музики у вищій педагогічній школі у цьому напрямку ще не забезпечується на достатньому технологічному рівні, зокрема, упровадження комп'ютерних технологій в системі підготовки майбутніх учителів музики здійснюється фрагментарно, недостатньо враховується специфіка майбутньої професійної діяльності. Вважаємо, що недостатній рівень підготовки педагогів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності перешкоджає ефективно застосовувати новітні засоби навчання школярів, активізувати навчально-пізнавальну діяльність школярів у напрямку оволодіння музичним мистецтвом.

Література

1. Гончаренко Л. А. Організація роботи з формування готовності педагогів до діяльності в полікультурному середовищі в системі післядипломної освіти / Л.А. Гончаренко // Педагогічний альманах. – Випуск 1, Київ – Херсон. – 2006. – 289 с.
2. Гумінська О. Використання мультимедійних засобів – оновлення методики викладання мистецтв / О. Гумінська // Мистецтво та освіта. – 2009. – №3 – С. 21–25.
3. Кравцова А. Ю. Совершенствование системы подготовки будущих учителей в области информационных и коммуникационных технологий в условиях модернизации образования (на материале зарубежных исследований): дисс. ...доктора пед. наук: 13.00.02 / Кравцова Алла Юрьевна. – М., 2004. – 263 с.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [І.О. Баргєнєва, І. М. Богданова, І. В. Бужина та ін.]; під ред. З. Н. Курлянд. – О. : ПДПУ ім. К.Д Ушинського, 2002. – 344 с.
5. Пястковський І. Соціальні наслідки впровадження новітніх технологій в музичній освіті // Проблеми музичної освіти. –К. – 2003. – С. 19–22.
6. Сисоева С. Психолого-педагогічне забезпечення впровадження сучасних інформаційних технологій у професійних навчальних закладах / С. Сисоева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2007. №3/4. – С. 91–101.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2010 р.